

Обґрунтування напрямів та прогнозування обсягів соціальних інвестицій у розвиток соціальної сфери територіальної громади

Виокремлено основні види соціальних інвестицій залежно від сподіваних результатів їх здійснення. Запропоновано методичний підхід щодо вимірювання рівня значущості різних напрямів соціального інвестування. Визначено методологічні засади, на яких повинен ґрунтуватися обґрунтований розподіл соціальних видатків за стратегічними напрямками інвестування у часі. Запропоновано модель прогнозування обсягів та структури соціальних інвестицій на регіональному рівні. Запропоновано метод встановлення пріоритетності напрямів соціального інвестування територіальних громад.

Ключові слова: *соціальні інвестиції, об'єкти соціальної інфраструктури, ефективність, ранжування, рівень значущості.*

Basic types of social investments depending on the expectations of the results of their implementation are determined. The methodical approach to measuring the level of importance of various areas of social investment is offered. Defined methodological principles, which should be based on a reasonable distribution of social spending on strategic areas of investment in time. The model prediction of the volume and structure of social investment at the regional level is offered. Method of prioritize areas of social investment communities.

Keywords: *social investment, social infrastructure, efficiency, ranking the level of significance.*

I. Вступ. Природа соціального інвестування зумовлює доцільність розгляду в якості соціальних інвестицій як окремих видів поточних соціальних видатків, так і капітальних вкладень, що здійснюються у розвиток об'єктів соціальної сфери певного регіону. При цьому необхідно відмітити, що у переважній більшості випадків соціальні видатки справляють довготерміновий вплив на результати функціонування соціальної інфраструктури територіальної

громади, тому здійснення таких видатків потребує попередньої ретельної оцінки їх доцільності та ефективності. Особливо це стосується соціальних інвестицій, що здійснюються за рахунок коштів місцевого бюджету, обсяги джерел яких є надзвичайно обмеженими. Аналізування літературних джерел, зокрема [1-8], показало, що на теперішній час механізму соціального інвестування на рівні територіальних громад є властивими такі основні недоліки, як відсутність дієвої системи моніторингу витрачання коштів місцевих бюджетів у здійснення соціального інвестування; недосконалість існуючих методів встановлення пріоритетності реалізації програм соціального інвестування; відсутність достатньо обґрунтованих та універсальних підходів до обґрунтування обсягів соціальних інвестицій у частині капітальних витрат.

II. Постановка завдання. Основною метою статті є розроблення методологічних засад обґрунтування напрямів та прогнозування обсягів соціальних інвестицій у розвиток соціальної сфери територіальної громади.

III. Результати. З метою побудови відповідного показника, за допомогою якого можливо було б провести науково обґрунтоване вимірювання рівня соціально-економічної ефективності капітальних вкладень у певний напрям соціального інвестування на регіональному рівні доцільно виокремити три види капітальних соціальних інвестицій залежно від сподіваних результатів їх здійснення, а саме:

1) капітальні вкладення у певні об'єкти соціальної інфраструктури регіону, здійснення яких має за мету зменшення величини поточних соціальних видатків, потрібних для функціонування цих об'єктів, без зміни рівня якості надаваних ними соціальних послуг населенню. Прикладом таких вкладень є інвестиції у впровадження заходів з енергозбереження, внаслідок реалізації яких передбачається скорочення поточних витрат на опалення будівель установ, які надають соціальні послуги. Таким чином, в даному випадку відбувається певне заміщення поточних (періодичних) соціальних видатків одноразовими капітальними видатками;

2) капітальні вкладення у певні об'єкти соціальної інфраструктури регіону, здійснення яких має за мету покращення якості надаваних соціальних послуг без суттєвої зміни величини поточних соціальних видатків, потрібних для функціонування цих об'єктів. Прикладом таких вкладень є інвестиції у

комп'ютеризацію шкіл, придбання медичного обладнання для лікарень, спортивних знарядь для установ фізичної культури тощо;

3) капітальні вкладення у певні об'єкти соціальної інфраструктури регіону, здійснення яких має за мету покращення якості надаваних соціальних послуг, що передбачає суттєве зростання величини поточних соціальних видатків, потрібних для функціонування цих об'єктів. Прикладом таких вкладень є інвестиції у спорудження нових або розширення існуючих будівель установ соціальної сфери регіону. Таке будівництво (або розширення) призведе, зокрема, до збільшення чисельності працівників відповідних установ і, отже, до зростання поточних соціальних видатків на їх функціонування.

Розглянемо спочатку перший вид соціальних капітальних інвестицій з точки зору обґрунтування доцільності їх здійснення. Необхідно відзначити, що у цьому випадку таке обґрунтування може обмежитись лише оцінюванням економічного ефекту від здійснення відповідних інвестиційних заходів без урахування їх соціальної ефективності (так як рівень цієї ефективності за визначенням є незмінним). За таких умов доцільність вкладення інвестицій першого виду буде визначатися тим, чи перевищуватиме дисконтований потік майбутньої економії поточних соціальних видатків на функціонування об'єкта соціальної інфраструктури регіону величину потрібних для забезпечення такої економії одноразових видатків. Інакше кажучи, здійснювати капітальні вкладення у певний об'єкт соціального інвестування з метою зниження поточних витрат на його функціонування буде доцільно за умови виконання такої нерівності:

$$\sum_{t=1}^T \frac{c_t}{(1+E)^t} > K, \quad (1)$$

де T - кількість періодів (років), протягом яких відбувається віддача від вкладених капітальних видатків у даний об'єкт соціального інвестування, одиниць часу; c_t - сподіване зниження величини поточних соціальних видатків у функціонування даного об'єкта соціальної інфраструктури регіону внаслідок здійснення відповідних капітальних вкладень у t -ому періоді (році), грн.; E - ставка дисконту, частки одиниці; K - потрібні капітальні вкладення у даний об'єкт соціального інвестування, грн.

Стосовно капітальних вкладень в об'єкти соціальної інфраструктури регіону, здійснення яких має на меті покращення якості надаваних соціальних послуг без суттєвої зміни величини поточних соціальних видатків, потрібних для функціонування цих об'єктів, то рівень соціально-економічної ефективності цих вкладень повинен залежати від чотирьох головних чинників, а саме: загальної потреби у капітальних видатках; чисельності осіб, що є споживачами відповідних соціальних послуг; рівня значущості відповідного напрямку соціального інвестування та сподіваного зростання рівня якості надаваних соціальних послуг після здійснення відповідних капітальних видатків.

Щодо рівня значущості відповідного напрямку соціального інвестування, то для його вимірювання доцільно скористатися даними, наведеними у табл. 1.

Таблиця 1

Пропоновані коефіцієнти значущості різних напрямів соціального інвестування

Шифр класів напрямів соціального інвестування	Зміст класів напрямів соціального інвестування	Пропоновані коефіцієнти значущості класів напрямів соціального інвестування
A1	Інвестування, результатом якого є збереження життя людей	1,0
A2	Інвестування, результатом якого є забезпечення здоров'я дітей та працездатності дорослих	0,9
A3	Інвестування, результатом якого є забезпечення необхідного інтелектуального та фізичного розвитку дітей	0,8
A4	Інвестування, результатом якого є підтримання та профілактика стану здоров'я людей	0,7
A5	Інвестування, результатом якого є забезпечення додаткового інтелектуального та фізичного	0,6

	розвитку дітей	
A6	Інвестування, результатом якого є забезпечення потреби громадян у духовному розвитку	0,5
A7	Інвестування, результатом якого є забезпечення потреби громадян у відпочинку та розвагах	0,4

Стосовно сподіваного зростання рівня якості надаваних соціальних послуг після здійснення відповідних капітальних видатків, то для його оцінювання доцільним є виконання таких етапів дій:

1) встановлення максимально можливого (еталонного) рівня якості надаваних даною установою соціальних послуг. У подальшому числове значення такого рівня буде прийматися рівним одиниці;

2) за допомогою експертного опитування визначається фактичне на даний момент часу значення рівня якості надаваних даною установою соціальних послуг з урахуванням того, що його максимальне значення становить одиницю;

3) за допомогою експертного опитування визначається сподіване значення рівня якості надаваних даною установою соціальних послуг після здійснення запланованих капітальних видатків;

4) від сподіваного значення рівня якості надаваних даною установою соціальних послуг після здійснення запланованих капітальних видатків віднімається фактичне значення цього рівня.

Також необхідно відзначити, що згідно запропонованого підходу до оцінювання соціально-економічної ефективності капітальних вкладень в об'єкти соціального інвестування рівень такої ефективності стосовно інвестування, результатом якого є збереження життя людей, приймається нескінченно високим (враховуючи неможливість кількісного вимірювання цінності людського життя). Тому, з урахуванням викладеного вище рівень соціально-економічної ефективності капітальних вкладень у певний об'єкт соціальної інфраструктури регіону, здійснення яких має на меті покращення якості надаваних соціальних послуг без суттєвої зміни величини поточних

соціальних видатків, потрібних для функціонування цього об'єкта, пропонується визначати за такою формулою:

$$E = \frac{N \times (P_n - P_\phi)}{K \times (1 - P_3)}, \quad (2)$$

де E - рівень соціально-економічної ефективності капітальних вкладень у певний об'єкт соціальної інфраструктури регіону, здійснення яких має на меті покращення якості надаваних соціальних послуг без суттєвої зміни величини поточних соціальних видатків, потрібних для функціонування цього об'єкта, осіб/грн.; N - сподівана кількість споживачів даних соціальних послуг, осіб; P_n , P_ϕ - відповідно сподіване та фактичне значення рівня якості надаваних даним об'єктом соціального інвестування послуг, частка одиниці; P_3 - рівень значущості даного напрямку соціального інвестування, частка одиниці.

Розглянемо тепер третій різновид капітальних соціальних інвестицій, а саме – капітальні вкладення у певні об'єкти соціальної інфраструктури регіону, здійснення яких має за мету покращення якості надаваних соціальних послуг, що передбачає суттєве зростання величини поточних соціальних видатків, потрібних для функціонування цих об'єктів. Тоді для оцінювання соціально-економічної ефективності даного виду капітальних вкладень потрібно певною мірою модифікувати вираз (2), увівши у нього показник приросту поточних соціальних видатків внаслідок здійснення таких вкладень:

$$E' = \frac{N \times (P_n - P_\phi)}{\left(K + \sum_{t=1}^T \frac{c'_t}{(1 + E)^t} \right) \times (1 - P_3)}, \quad (3)$$

де E' - рівень соціально-економічної ефективності капітальних вкладень у певний об'єкт соціальної інфраструктури регіону, здійснення яких має на меті покращення якості надаваних соціальних послуг, що передбачає суттєве зростання величини поточних соціальних видатків, потрібних для функціонування цього об'єкта, осіб/грн.; c'_t - сподіваний приріст величини поточних соціальних видатків, потрібних для функціонування даного об'єкта соціального інвестування, внаслідок здійснення відповідних капітальних вкладень у t -ому періоді (році), грн.

Слід відзначити, що вираз (3) має найвищий рівень узагальненості, тобто його можна застосовувати для усіх трьох перелічених видів капітальних вкладень в об'єкти соціального інвестування. Зокрема, стосовно першого їх виду, то в даній формулі показники c'_t слід прийняти рівними від'ємним значенням показників c_t у формулі (1), а щодо другого виду соціальних капітальних видатків, то застосування формули (3) для оцінювання рівня їх ефективності потребує прийняття значень показників c'_t рівними нулю.

Необхідно відмітити, що формула (3) як критерій вибору найкращих напрямів капітальних вкладень в об'єкти соціальної інфраструктури регіону є справедливою лише за умови, якщо терміни віддачі цих вкладень за усіма порівнюваними напрямами є однаковими. Якщо ж ці терміни відрізняються між собою, то у вираз (3) необхідно внести відповідне коригування. Зокрема, це можна здійснити шляхом дисконтування величини очікуваних соціальних результатів від понесення відповідних капітальних соціальних видатків протягом усього періоду отримання цих результатів. Інакше кажучи, слід продисконтувати величину $N \times (P_n - P_\phi)$ за ставкою дисконту E за період, що дорівнює T років. Результат такого дисконтування можна обчислити за наступною формулою:

$$D_{cp} = N \times (P_n - P_\phi) \times \sum_{t=1}^T \frac{1}{(1+E)^t} = N \times (P_n - P_\phi) \times \left(1 - \frac{1}{(1+E)^T}\right) \times \frac{1}{E}, \quad (4)$$

де D_{cp} - дисконтована величина соціальних результатів від здійснення капітальних вкладень у певний об'єкт соціального інвестування, або:

$$D_{cp} = N \times (P_n - P_\phi) \times \beta, \quad (5)$$

де β - дисконтний множник, який обчислюється за такою формулою:

$$\beta = \left(1 - \frac{1}{(1+E)^T}\right) \times \frac{1}{E}. \quad (6)$$

З урахуванням виразів (4) – (6) формула (3) набуває такого вигляду:

$$E'' = \frac{N \times (P_n - P_\phi) \times \beta}{\left(K + \sum_{t=1}^T \frac{c'_t}{(1+E)^t} \right) \times (1 - P_3)}, \quad (7)$$

де E'' - рівень соціально-економічної ефективності капітальних вкладень у певний об'єкт соціальної інфраструктури регіону за умови, що оцінювання цього рівня передбачає проведення процедури дисконтування, осіб/грн.

У процесі вибору стратегічних напрямів соціального інвестування, що здійснюється за рахунок коштів бюджетів територіальних громад, важливе значення має також обґрунтований розподіл соціальних видатків за цими напрямами у часі, тобто існує необхідність використання динамічного підходу до такого розподілу. При цьому видається доцільним враховувати такі методологічні засади:

1) напрями соціального інвестування слід виокремлювати, передусім, за класами їх значущості, наприклад, як це зроблено вище у табл. 1. При цьому перший з цих класів – інвестування, результатом якого є збереження життя людей (стосується, насамперед, інвестицій в усунення ситуацій, які можуть призвести до загибелі людей, зокрема у ремонт аварійних будівель, в яких знаходяться установи соціальної інфраструктури регіону), доцільно розглядати відокремлено, так як здійснення таких інвестицій у повному обсязі (на відміну від інших класів їх напрямів) має обов'язковий характер. Тому в подальшому під класом напрямів інвестицій з найвищим рівнем значущості нами буде розумітися клас А2 (див. табл. 1), тобто інвестування, результатом якого є забезпечення здоров'я дітей та працездатності дорослих;

2) у процесі планування обсягів соціальних інвестицій, що здійснюються за рахунок коштів бюджетів територіальних громад, потрібно додержуватися вимоги щодо незниження існуючого рівня розвитку кожної сфери соціальної інфраструктури регіону, а за можливості – його зростання. Тому планові розміри соціальних інвестицій, що фінансуються за рахунок коштів місцевих бюджетів, повинні бути розподіленими за чотирма фондами:

- фонд забезпечення існуючого на теперішній час рівня розвитку кожної сфери соціальної інфраструктури регіону;

- фонд фінансування інвестицій, результатом яких є збереження життя людей;

- фонд фінансування того напрямку (або напрямів) соціального інвестування, який наразі визначений як пріоритетний;

- фонд фінансування інших напрямів соціального інвестування;

3) розподіл інвестицій за напрямками соціального інвестування повинен враховувати поточний рівень розвитку кожної сфери соціальної інфраструктури (або одночасно декількох сфер, що відповідають певному напрямку соціального інвестування) у даному регіоні, її значущість та потрібні інвестиції на досягнення більш високого рівня такого розвитку. З метою такого врахування нами пропонується застосовувати індикатор сподіваної ефективності додаткового інвестування в об'єкти певної сфери соціальної інфраструктури регіону, який обчислюється за формулою:

$$I_{CEi} = \frac{(P_{HCi} - P_{\Phi Ci})}{K_{Ci} \times (1 - P_{3Ci})} = \frac{P_{ci}}{1 - P_{3Ci}}, \quad (8)$$

де I_{CEi} - індикатор сподіваної ефективності додаткового інвестування в об'єкти i -тої сфери соціальної інфраструктури регіону, частка одиниці; P_{HCi} , $P_{\Phi Ci}$ - відповідно очікуваний та фактичний рівень розвитку i -тої сфери соціальної інфраструктури регіону, частка одиниці; K_{Ci} - потрібний обсяг додаткових соціальних інвестицій, необхідний для підвищення рівня розвитку i -тої сфери соціальної інфраструктури регіону від $P_{\Phi Ci}$ до P_{HCi} , грн.; P_{3Ci} - коефіцієнт значущості i -тої сфери соціальної інфраструктури регіону, частка одиниці;

p_{ci} - співвідношення між приростом рівня розвитку i -тої сфери соціальної інфраструктури регіону та величиною потрібних інвестицій, потрібних для забезпечення такого приросту:

$$p_{ci} = \frac{P_{HCi} - P_{\Phi Ci}}{K_{Ci}}; \quad (9)$$

4) окрім необхідності вкладення інвестицій перш за все у сфери соціальної інфраструктури регіону, які характеризуються найвищим рівнем сподіваної ефективності такого інвестування, потрібно намагатися дотримуватися певної пропорційності розвитку різних сфер. З цією метою доцільно ввести певні

обмеження на співвідношення між рівнями їх розвитку. Зокрема, за базис можна узяти сферу соціальної інфраструктури з найвищим рівнем соціальної значущості, а для усіх інших прийняти мінімально припустимі значення показників рівня їх розвитку у частках до рівня розвитку найбільш значимої сфери. Тоді бажаним буде виконання на будь-який момент часу системи таких обмежень:

$$P_{\Phi Ci} \geq \gamma_i \times P_{\Phi C1}, \quad (10)$$

де γ_i - коефіцієнт пропорційності між рівнем розвитку i -тої сфери соціальної інфраструктури регіону та тієї сфери, що відповідає напрямку соціального інвестування з найвищою значущістю для суспільства, частка одиниці; $D_{0\bar{n}^3}$ - фактичний (поточний) рівень розвитку тієї сфери соціальної інфраструктури регіону, що відповідає напрямку соціального інвестування з найвищою значущістю для суспільства, частка одиниці;

5) враховуючи існування низки напрямів соціального інвестування, що відрізняються ступенем їх значущості, постає необхідність у побудові узагальнюючого за усіма такими напрямками показника оцінювання рівня розвитку усієї сукупності об'єктів соціальної інфраструктури регіону. Цей показник доцільно обчислювати за такою формулою:

$$I_p = \sum_{i=1}^n \frac{P_{\Phi Ci}}{1 - P_{3Ci}}, \quad (11)$$

де I_p - узагальнюючий за усіма напрямками соціального інвестування показник оцінювання рівня розвитку усієї сукупності об'єктів соціальної інфраструктури регіону, частка одиниці; n - кількість напрямів соціального інвестування, що характеризуються різним ступенем їх значущості, одиниць;

б) завдання планування обсягів соціальних інвестицій, що фінансуються за рахунок коштів бюджетів територіальних громад, повинно передбачати максимізацію приросту узагальнюючого показника розвитку соціальної сфери регіону з урахуванням чинника часу (тобто з урахуванням того факту, що чим більш віддаленим від даного моменту часу є такий приріст, тим він є менш значущим для користувачів соціальних послуг). Тому цільовою функцією планування раціональних обсягів соціальних інвестицій, які здійснюються з місцевих бюджетів, повинна виступати наступна:

$$Z = \sum_{t=1}^{T_n} \Delta I_{pt} \times \lambda_t \rightarrow \max, \quad (12)$$

де Z - цільова функція планування раціональних обсягів соціальних інвестицій, які здійснюються з місцевих бюджетів; T_n - кількість періодів (років) планового періоду; ΔI_{pt} - приріст значення узагальнюючого показника розвитку соціальної сфери регіону в t -тому періоді (році) порівняно із попереднім періодом (роком), частка одиниці; λ_t - коефіцієнт, що враховує чинник часу і є спадною функцією від t , частка одиниці.

Слід відзначити, що, як буде впливати з подальшого матеріалу, для вирішення завдання планування раціональних обсягів соціальних інвестицій, які здійснюються з місцевих бюджетів, відомості про конкретні числові значення коефіцієнтів λ_t виявляються зайвими.

Тоді для максимізації функції (12) з урахуванням обмежень (10) потрібно виконати таку послідовність дій:

1) здійснити прогноз надходжень у місцевий бюджет у кожному періоді (році) планового періоду, а також збір необхідного обсягу вхідної інформації (про показники, що містяться у наведених вище економіко-математичних моделях);

2) виокремити у загальному обсязі бюджетних надходжень кошти фонду фінансування того напрямку (або напрямів) соціального інвестування, який наразі визначений як пріоритетний;

3) визначити перелік напрямів соціального інвестування, що здійснюється за рахунок коштів місцевого бюджету, та встановити рівень значущості кожного з цих напрямів (з цією метою можуть бути використані наведені вище дані табл. 1);

4) використовуючи формулу (8), обчислити значення індикатора сподіваної ефективності додаткового інвестування в об'єкти кожної сфери соціальної інфраструктури регіону, що відповідає тому чи іншому напрямку соціального інвестування;

5) здійснити ранжування напрямів соціального інвестування у порядку зниження показника (8);

6) здійснити перевірку обмежень (10);

7) якщо обмеження (10) виконуються, то слід запланувати інвестування у напрям з найвищим значенням показника (8) в обсязі, який дозволяє система цих обмежень; потім перейти до напрямку з другим у порядку зниження значенням індикатора (8), визначивши плановий момент часу, коли слід почати здійснювати інвестування у цей напрям і так доти, доки не вичерпається тривалість розглядуваного планового періоду, або не буде переглянуто всі напрями інвестування. У другому випадку потрібно знов повернутися до напрямку з найвищим значенням показника (8) і продовжити процес планування послідовного фінансування напрямів соціального інвестування, враховуючи обмеження (10) (параметри яких вже будуть новими після першого циклу інвестування усіх напрямів), до моменту досягнення у планових розрахунках завершення запланованої тривалості планового періоду;

8) якщо ж обмеження (10) не виконуються, тоді слід спочатку забезпечити їх виконання (шляхом встановлення планових обсягів соціального інвестування та термінів їх здійснення у порядку зниження значень індикатора (8) з урахуванням можливостей включення у програму бюджетних видатків кожного напрямку соціального інвестування з урахуванням обмежень (10)), а вже після того, як виконання нерівностей (10) буде забезпечено, переходити до попереднього етапу даної послідовності планових обрахунків.

Таким чином, процес вкладання коштів у напрями соціального інвестування, що здійснюється за рахунок бюджету територіальної громади, повинен мати послідовно-паралельний характер: одна частина цих коштів (фонд фінансування інших напрямів соціального інвестування) здійснюється одночасно в усі або декілька напрямів, крім пріоритетного, а інша частина – у пріоритетний напрям (напрями) інвестування, при чому пріоритетність напрямів повинна змінюватися у часі. Також слід відзначити, що у випадку значної тривалості планового періоду процес здійснення соціальних видатків за рахунок фонду фінансування того напрямку (або напрямів) соціального інвестування, який наразі визначений як пріоритетний, повинен відбуватися циклічно.

IV. Висновки. У процесі вибору стратегічних напрямів соціального інвестування, що здійснюється за рахунок коштів бюджетів територіальних громад, важливе значення має обґрунтований розподіл соціальних видатків за

цими напрямками у часі, тобто існує необхідність використання динамічного підходу до такого розподілу. У роботі запропоновано метод обґрунтування розподілу у часі обсягів соціального інвестування за рахунок місцевого бюджету за різними напрямками, що передбачає створення чотирьох окремих фондів, а саме: фонду забезпечення існуючого на теперішній час рівня розвитку кожної сфери соціальної інфраструктури регіону; фонду фінансування інвестицій, результатом яких є збереження життя людей; фонду фінансування того напрямку (або напрямів) соціального інвестування, який наразі визначений як пріоритетний; фонду фінансування інших напрямів соціального інвестування. Використання цього методу у практиці планування видаткової частини місцевих бюджетів дозволить підвищити рівень обґрунтованості планових показників та забезпечити зростання ефективності соціального інвестування на регіональному рівні.

Література:

1. Пепа Т.В. Пріоритети розвитку соціальної інфраструктури та їх критеріальна характеристика [Електронний ресурс] / Т. Пепа. - Режим доступу: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/475.pdf>
2. Людський розвиток в Україні: можливості та напрями соціальних інвестицій (колективна науково-аналітична монографія) / За ред. Е.М. Лібанової – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2006. – 356 с.
3. Механізм структурних зрушень в економіці України (монографія) / В.І. Кононенко, О.О. Веклич, Л.М. Шаблиста та ін.; відпов. ред. д.е.н. В.І. Кононенко. – К.: Ін-т економіки НАНУ, 2002. – 288 с.
4. Герасименко Г.В. Соціальні інвестиції підприємств: проблеми та перспективи розвитку в Україні / Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. - №6. – Т.2. – С.130-133.
5. Хімка О.С. Роль місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку регіонів України [Електронний ресурс] / О. С. Хімка. - Режим доступу: <http://intkonf.org/himka-os-rol-mistsevih-byudzhetiv-u-sotsialno-ekonomichnomu-rozvitku-regioniv-ukrayini/>

6. Крикун О.І. Заохочення соціального інвестування. / Крикун О.І. // Демографія та соціальна економіка: Науково-економічний та суспільно-політичний журнал. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України – 2008. – №1(9). – С.201-211.

7. Черних О. В. Сутність та значення політики соціальних інвестицій в діяльності підприємств [Електронний ресурс] / О. В. Черних. - Режим доступу: http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/399/2008_1_2_p080pdf?sequence=124.

8. Волков Д. Л. Управление ценностью: показатели и модели оценки / Д. Л. Волков // Российский журнал менеджмента. - 2005. - Т.3. - №4.-С. 67-76.